

Başlık/ Title: Ömer Seyfettin’de Çağdaş Düşüncenin Kaynakları

Yazar/ Author

Abdullah ŞENGÜL

ORCID ID

0000-0002-6699-1308

Bu makaleye atf için: Abdullah Şengül, “Ömer Seyfettin’de Çağdaş Düşüncenin Kaynakları”, *KARE*, no. 11 (2021): 15-24.

To cite this article: Abdullah Şengül, “Sources of Contemporary Thought in Omer Seyfettin”, *KARE*, no. 11 (2021): 15-24.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 2 Nisan / April 2020

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 23 Haziran / June 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

INDEX  COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L


DRJI


EuroPub


MLA
International
Bibliography

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Abdullah ŞENGÜL *

ÖMER SEYFETTİN'DE ÇAĞDAŞ DÜŞÜNCENİN KAYNAKLARI

Özet: Sanat ve edebiyatın gelenek boyutu kadar çağdaş yüzü de önemlidir. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte kültürlerarası etkileşim hız kazanır. Buna bağlı olarak sanat ve edebiyatta yeni ve etkili anlatım şekilleri gelişir. Kültürlerarası işbirliğinin güçlenmesi sanatçıların kültürel çevrelerini iyice genişletir. Türk edebiyatında bu süreç Tanzimat Fermanı'yla birlikte yeni bir boyut kazanır. Eğitim için Avrupa'ya gidişler başlar. Yabancılara ait okullarda okuyan Türk çocukları Batı dillerini öğrenir. Siyasi ve ekonomik gelişmelerle birlikte Batı dillerini öğrenmenin avantajları fark edilir. Bu süreç kısa sürede siyasi, askeri ve kültürel alanlarda kendini gösterir. Bu çalışmayla yukarıda kısaca bahsettiğimiz sürecin izini Ömer Seyfettin'in kurmaca eserlerinden hareketle sürmeyi amaçlıyoruz. Çok genç yaşta ölmesine rağmen eserlerinde önemli bir entelektüel birikim olduğunu gördüğümüz Ömer Seyfettin'in bu birikimi, aldığı eğitimin yanında sosyal ve kültürel çevresiyle de ilgilidir. Türk tarih ve edebiyatına olan merakı özellikle yabancı dil öğrenmeye başlamasıyla birlikte çağdaş toplumların tarih ve edebiyatlarına kayar. Kısa sürede önemli bir entelektüel birikime ulaşır. Bunun izlerini başta kurmaca eserleri olmak üzere bütün yazılarında görmek mümkündür. Doğu'nun ve Batı'nın sanat ve bilim insanlarını, onların düşüncelerini, ortaya koyduğu eserleri sık sık anması, onlara atıflarda bulunması şüphesiz bu birikiminin bir neticesidir. Dolayısıyla Ömer Seyfettin'in birikiminin arka planında çağdaş sanatçılar kadar Doğu ve Batı'dan okuduğu metinler ve her iki coğrafyanın kültürü de etkili olur. Ömer Seyfettin edebî yenilikte Batı'yı örnek almanın kaçınılmaz olduğunu belirterek bu durumun kendisi için de şahsi bir tercihten ziyade çağdaş bir mecburiyet olduğuna dikkat çeker.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Türk Edebiyatı, Batı Edebiyatı, Çağdaş Kültür

SOURCES OF CONTEMPORARY THOUGHT IN OMER SEYFETTİN

Abstract: The contemporary face of art and literature is as important as the tradition dimension. With the spread of the printing press, intercultural interaction gains momentum. Accordingly, new and effective forms of expression develop in art and literature. Strengthening intercultural cooperation further expands the cultural environment of the artists. In Turkish literature, this process gains a new dimension with the Tanzimat Edict. Departures to Europe for education begin. Turkish children studying at foreign schools learn Western languages. With the political and economic developments, the advantages of learning Western languages are recognized. This process quickly manifests itself in political, military and cultural fields. With this study, we aim to trace the process we briefly mentioned above based on Ömer Seyfettin's fictional works. Although he died at a very young age, Omer Seyfettin, whom we see that there is an important intellectual accumulation in her works, is related to his social and cultural environment as well as the education he received. His interest in Turkish history and literature shifts to the history and literature of contemporary societies, especially when he begins to learn foreign languages. It reaches a significant intellectual accumulation in a short time. It is possible to see the traces of this in all his writings, especially his fictional works. It is undoubtedly a result of this accumulation that the East and the West frequently commemorate and refer to art and scientists, their thoughts and works. Therefore, in the background of Omer Seyfettin's accumulation, the texts he read from the East and the West and the culture of both geographies are as effective as his contemporary artists.

* Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı BI/NEVŞEHİR, email: asengul@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6699-1308

According to Omer Seyfettin, he points out that taking the West as an example in literary innovation was inevitable and that this situation was a modern necessity rather than a personal preference for him.

Keywords: Omer Seyfettin, Turkish Literature, Western Literature, Contemporary Culture

Giriş

Sanat ve edebiyat her şeyden önce bir gelenek işidir. Sanat adamları geleneğin biriktirdiklerini sosyal ve kültürel çevreden hareketle tanır. Biyografik metinlerde bu çevrelerin sanatçının dünyasına neler katmış olduğu önemsenir.

Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte süreli yayınların farklı kültürlerce de takip ediliyor oluşu, kültürlerarası işbirliğini güçlendirir ve buna bağlı olarak sanatçıların kültürel çevreleri iyice genişler. Özellikle Fransız İhtilali’nden sonra başta Osmanlı Devleti’nde yaşayan gayrimüslimler kazandıkları siyasi haklar ile daha fazla istifade etmeye başlar. Tanzimat Fermanı’yla birlikte Müslüman çocukların Batı’ya eğitim için gitmelerinin önü açılır. Çeşitli imtiyazlarla Osmanlı coğrafyasında açılan yabancılara ait okullara Müslüman çocukları da alınır. Değişen dünyada Batı dillerini öğrenmenin avantajları fark edilmeye başlanır. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı Devleti’nde Doğu ve Batı’yı bir arada değerlendirebilen entelektüellerin yetiştiği görülür. Osmanlı Devleti’ndeki değişim süreci istenilen seviyede olmasa bile bu insanlar vasıtasıyla sürdürülür. Edebî yeniliğimizin mutfağında da yine bu insanlar vardır.

Bu yazıda, yukarıda bahsedilen Tanzimat ile başlayan entelektüel birikimin Ömer Seyfettin’deki izlerinin sürülmesi amaçlanmaktadır. Onun başta milliyetçilik olmak üzere düşüncelerinin birçoğunun Batı kaynaklı oluşu bugün artık müphem bir bilgi değildir. Çok genç yaşta ölmesine rağmen eserleri incelendiğinde onun önemli bir bilgi birikimine ulaştığı görülecektir. Şüphesiz aldığı eğitim ile birlikte sosyal ve kültürel çevresi de bunda etkili olmuştur. Tarih ve edebiyata merakı özellikle yabancı dil öğrenmeye başlamasından sonra kısa sürede önemli bir mesafe kat etmesini sağlamıştır.

Ömer Seyfettin’in Doğu’nun ve Batı’nın sanat ve bilim insanlarını, onların düşüncelerini ve ortaya koyduğu eserleri sık sık anması, onlara atıflarda bulunması şüphesiz bu birikiminin bir neticesidir. Dolayısıyla onun birikiminin arka planında çağdaş sanatçılar kadar Doğu ve Batı’dan okuduğu metinler ve her iki coğrafyanın kültürü de etkili olur. *Haftalık İzmir Gazetesi*’nde 4 Aralık 1907 tarihinde yayımlanan “Okumak” isimli yazısında, “Bir şey tanımak istemem, bir şey okumak istemem, tabiat bana kifayet eder!

Diyenlerden sakınız”¹ diyen yazar, yazmanın okumakla mümkün olduğunu söyler ve Antoine Albalat’ın “Mütalâa, sanat-ı tahririn temelidir” sözünü hatırlatarak, insanlık nazarında düşünceleri hâlâ geçerliliğini koruyan, Rousseau, Montaigne, Plutark gibi sanatçıları tekrar tekrar okuduğunu belirtir.

Ömer Seyfettin’in Kurmacalarında Batılı Bilim ve Sanat İnsanları

Ömer Seyfettin’in eserlerinde Batı düşüncesini daha iyi anlamak için kurmaca metinlerde yer verdiği Batılı bilim ve hüner insanları ile bunların bahsi geçen eserlerine bakmak bile yeterlidir.

Ömer Seyfettin’in kurmaca metinlerinin “derin yapılarında farklı anlam katmanlarına imkân veren alt metin, öteki metin ve/ya gönderge metin olarak da adlandırılabilir”² arka planını, okuduğu ve aşağıda sadece isimlerini ve yaşadıkları dönemi vermeye yetineceğimiz bu yazarlarla oluşturur.

Ömer Seyfettin’in kurmaca eserlerinde Antik Yunan’dan filozof, tarihçi, komedi yazarı Homeros, Aristofhanes (Aristophanes) (MÖ. 446-386), Panaetinus (MÖ. 185-110), Themistius (MS. 317-387), yine antik dönemde Çin’de yaşamış olan Konfüçyüs (MÖ. 551-479) gibi isimlerin yanında İngiliz filozof-yazar Francis Bacon (1561-1626), oyun yazarı, şair William Shakespeare (1564-1616), ünlü fizikçi Isaac Newton (1663-1727), sözlük bilimci Paul Roux (1709-1784), filozof Herbert Spencer (1820-1903) ve Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930) gibi bilim ve sanat insanlarına atıf vardır.

Amerika’da yaşamış olan mucit Thomas Edison (1847-1931), Macar düşünür ve yazar Max Sion Nordau (1849-1923), Alman matematik, fizik ve felsefe âlimleri Gottfried Leibniz (1646-1727), Carl Friedrich Gauss (1777-1855); besteciler Richard Wagner (1813-1883), Ludwig van Beethoven (1770-1827) de onun eserlerinde yer alan Batılılar arasındadır.

Antik dönem Romalı oyun yazarı, şair ve filozoflarından Lucius Annaeus Seneca (MÖ. 4-65), Publius Virgilius Maro (MÖ. 70-19), Marcus Tullius Cicero (MÖ. 106-43) gibi isimlerin yanında İtalyan bilgin Galileo Galilei (1564-1642), yazar Giacomo Giraloma Casanova (1725-1798) ve besteci Giuseppe Verdi (1813-1901) onun hikâyelerinde atıfta bulunduğu isimlerdendir.

Ömer Seyfettin’in eserlerinde yer verdiği isimlerin büyük bir çoğunluğu Fransız bilim ve sanat insanlarıdır. Bu durum Fransızcanın on dokuzuncu asırdaki hâkimiyeti ile birlikte Osmanlıdaki yenileşme çabalarının daha çok Fransız etkisiyle gerçekleştirilmek istenmesine bağlanabilir. Dolayısıyla bu dönem aydınlarının da Batı dilleri arasında Fransızcaya söz konusu

¹ Ömer Seyfettin, *Makaleler*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021, s. 90.

² Serkan Özdemir, *Metinlerarasılık Yöntemleri- Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri*, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2017, s. 23.

sebeplerden dolayı daha fazla ilgi göstermesi de Fransız kültür ve sanatının tanınmasını sağlar. Onun hikâyelerinde atıfta bulunduğu Fransız şair ve yazarlar François Rabelais (1483-1553), Jean-Baptiste Poquelin Molière (1622-1673), Abbe Prevost (1697-1763), Marguis de Sade (1740-1814), François-René de Chateaubriand (1768-1848), Alphonse de Lamartine (1790-1869), Victor Hugo (1802-1885), Alfred de Musset (1810-1857), Gustave Flaubert (1821-1880), Jean de La Fontaine (1821-1895), Alexandre Dumas Fils (1824-1895), Sully-Prudhomme (1839-1907), Emile Bergerat (1845-1923), Guy de Maupassant (1850-1893), Pierre Loti (1850-1923), Gaston Deschamps (1861-1931), Maurice Leblanc (1864-1941), Paul Fort (1872-1960), Guillaume Apollinaire (1880-1918) gibi sanatçılardır. Bunlarla birlikte Fransız tarihçileri; Jules Michelet (1798-1874), Ernest Renan (1823-1892), Alfred Rimbaud (1842-1905), Ernest Lavisse (1842-1922), Frédéric Masson (1847-1923), Pierre de Nolhac (1859-1936) gibi isimler de onun hikâyelerinde yer verdiği bilim insanlarıdır.

Fransız düşünür Jean Jacques Rousseau (1712-1778), Pierre Jean Georges Cabanis (1757-1808), Saint Simon (1760-1825), Auguste Comte (1798-1857), Louis Pasteur (1822-1895), Blaise Pascal (1823-1862) gibi isimlerin yanında Max Linder (1883-1925), Paris'in meşhur komiklerinden Prens Rigaden gibi isimler de onun hikâyelerinde kendilerine yer bulur.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Batı edebiyatlarının kurmaca metinlerine ve bu metinler vasıtasıyla oluşturulan tiplemelere de yer verilir. Çalışmada söz konusu metinlere odaklanılacaktır. Bu konuda da yine Fransız edebiyatı ağırlıktadır. Bu kapsamda Antik Yunan döneminden Herodot Tarihi'nde anlatılan bir efsane olan Candaules Hikâyesi; İspanya edebiyatından, Miguel de Cervantes Saavedra'nın *Don Quixote* (Don Kişot); Fransız edebiyatından Pierre Loti'nin *Les Désenchantées* (Mutsuz Kadınlar), Marguis de Sade'nin *Justine yahut Faziletin Felaketleri*, Alexandre Dumas Fils'in *La Dameaux Camelias* (Kamelyalı Kadın), Abbe Prevost'un *Manon Lescaut*, Alphonse de Lamartine'nin *Rafael*, Guy de Maupassant'ın *Bel Ami* (Güzel Dost) isimli romanları ile Gaston Deschamps'ın *La Vie et Les Livres* (Hayat ve Kitaplar) isimli kitabı Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde bahsi geçen eserlerdir.

Ayrıca İngiliz edebiyatından Sir Arthur Conan Doyle'nin kurguladığı Sherlock Holmes ile Fransız edebiyatından Maurice Leblanc'ın maceracı roman tiplemesi Arsene Lupen de yine onun hikâyelerinde yer verdiği isimler arasındadır. Bunlara, isimlerini eserlere veren saf maceracı, hayalperest Don Quixote (Don Kişot) ile maceracı Robinson Crusoe da ilave edilebilir. Ömer Seyfettin'in nesirlerinde de yukarıda bahsedilen isimlerin dışında birçok Batılı yazar, düşünür, roman ve roman tiplmeleri yer almaktadır. Yazar, *Türk*

Kadını mecmuasında (1918/1919) yıllarında neşrettiği ve 1919 yılında Kadın Mecmuası Yayınları tarafından *Altı Derste Tabîi Yazmak Sanatı* (1919) ismiyle kitapçık olarak da basılan “Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabîi Yazmak Sanatı” isimli yazısının ikinci dersinde, edebî yenilikte bize model olanların Batıyı örnek aldıklarını belirterek, “yazıda tekniği, medeniyeti içine girmek zorunda olduğumuz Garp’tan alacağız”³ der. Maneviyatın millî olmasına karşın maddiyatın beynelmilel olduğunu belirten Ömer Seyfettin, konularımızın, hislerimizin millî olabileceğini ama edebî nevilerin millî olamayacağını belirtir. Sanatçı, Batı edebiyatına olan bu merakının şahsi bir tercih değil de kaçınılmaz bir mecburiyet olduğunu şu gerekçelere dayandırır:

Biz artık mutlaka Garp medeniyetinin içine gireceğiz. Onun için bize şimdilik mutlaka Garp lisanlarından birisini öğrenmek lazımdır. Ya Fransızca ya Almanca ya İngilizce... Yazı yazmasını isteyen behemehâl bu üç lisandan birisini bilecektir. Nesrin, nazmın tekniği Garp’tadır. Modeller Garp’tadır. En büyük şaheserler Garp’tadır. Bu üç lisandan birisine vâkıf değilsen cihanın ölmez şaheserlerini okuma saadetinden mahrum kalacağız. Avrupa lisanlarından birini öğrenince ilk evvel mutlaka o lisan tercüme olunmuş bulunan şaheserleri okumalıyız. Sanatın sırrı Yunan-Latin klasiklerindedir. Sadelik, saflık, samimilik, vuzuh ve büyük eserlerin esasıdır.⁴

Ömer Seyfettin’in ilkinin 1902’de sonuncusu 1918’de çeşitli imzalarla veya imzasız Fransızcadan çevirdiği şiir, mense, piyes, destan, makale ve hikâye türünde yirmi bir yayını bulunmaktadır.⁵ Bunların önemli bir kısmı İzmir’de bulunduğu yılların ürünüdür. Mesela “Bahar ve Kelebekler” isimli hikâyesi söz konusu yıllarda *Hüsn ve Şiir* dergisinin beşinci sayısında (14Ağustos1910) “Evailde” başlığıyla tercüme ettiği Guy de Maupassant’ın “Jadis” isimli kısa öyküsünün temel izlekler ve biçim olarak taklidi.⁶

Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Kurmaca Metinler ve Kahramanlar

Yukarıda kısaca yer verilen bu isimler ve eserleri yazarın sadece kurmaca eserlerinin değil, kurmaca dışı eserlerinin de kaynağını oluşturur. Onun kurmaca ve kurmaca dışı metinlerinde paralel konuların anlatılması diğer sebeplerle birlikte Batı edebiyatına olan aşinalığıyla da ilişkilidir. Ömer Seyfettin’in kurmacalarında Batı edebiyatının etkisini biraz daha yakından

³ Ömer Seyfettin, *Makaleler*, s. 672.

⁴ Ömer Seyfettin, *Makaleler*, s. 680-681.

⁵ Nazım Hikmet Polat, “Çevirileri”, *Ömer Seyfettin Bütün Nesirleri -Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler-*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016, s. 59.

⁶ Serkan Özdemir, *Metinlerarasılık*, s.80.

takip etmek için onun hikâyelerinde atıfta bulunduğu Batı edebiyatına ait kurmacalara bakalım.

“Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür”de *Herodot Tarihi*’nde anlatılan Candaules Hikâyesi’ne efsanesine atıf vardır. Karısı Nizida’ya âşık ve hayran Lidya kralı Candaules’in, karısının güzelliğini herkese göstermek ve onaylatmak isteği üzerine kurulu bir efsane olan Candaules Hikâyesi’ni *Herodot Tarihi*’den okuyan hikâye kahramanı Efser, burada anlatılan hikâyeden hareketle Bidar’ı tuzağa düşürmek için bir plan yapar. “İntikam planımı Herodote’un kitabından iktibas ettim. Yalnız, Bidar, Gyges gibi, sizi öldürmeyecekti”⁷ diyerek, intikam planının sonuç itibarıyla Candaules Hikâyesi’nden farklı olacağını belirtir.

“Harem” hikâyesinde Sermet ile Nazan arasındaki konuşmada Miguel de Cervantes Saavedra’nın *Don Quixote* (Don Kışot) romanının kahramanı Don Kışot’a atıf vardır:

Nazan, defterini karıştırdı, bir sahife buldu. Gülümseyerek okumaya başladı.

"Benim kocam gizli bir Don Kışot... "

- Vay.

- Evet.

"... Öyle bir Don Kışot ki yirminci asrın ta ortasında kendini ehl-i salıp devrinde farz ediyor. Daima hayalî bir heyecan içinde... Güya dünyada ne kadar gayr-i Türk varsa hepsi bizim mahvolmamız için çalışıyormuş...⁸

“İrtica Haberi”nde Pierre Loti’nin *Aziyade*’sinden bahis vardır. Medrese pencerelerinden bakan sarıklıların neşesizlikleri, on sene evvel okuduğu Pierre Loti’nin e *Aziyade*’sinde anlatılan bir olayı hatırlamasına vesile olur. Bu eserde Pierre Loti, Birinci Meşrutiyet’in ilanının kutlandığı sırada girdiği bir kahvede sarıklı ihtiyarların Mithat Paşa’nın Kanun-ı Esasi’si ile eğlendiklerine şahit olur. Anlatıcı, belki de bu vehmin tesiriyle, medrese odasından bakan sarıklılarda İkinci Meşrutiyet’in ilanı ve coşkısına karşı “aynı tahkir ve garazı” görür. Bu olay yazarda şu düşüncüyü uyandırır: “Zaten tarih bize göstermiyor mu ki hürriyet ve serbestînin her tarzına ancak rahipler karşı gelmiş ve nihayet mağlup olmuşlardır.”⁹

“Busenin Şekl-i İbtidaisi” isimli hikâyede kahramanın ruh hâli ile Marguis de Sade’nin *Justine yahut Faziletin Felaketleri* isimli eserindeki anlatıma gönderme yapılır:

⁷ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, haz. H. Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020, s. 181-185.

⁸ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 859.

⁹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 224-225.

Yatağa, henüz dokunduğum ateşin vücudundan tatlı ve bayılıcı bir sıcaklık yayılıyor, ben onun yanında, pek yakınında, boylu boyuna uzanmış, bu tarif olunmaz hararet içinde mest oluyordum. O devam ediyordu:

-Sadizm, ah bu kelime bile bir mecnunun isminden alınmıştır. Siz *Justine yahut Faziletin Felaketleri*'ni okudunuz mu? Okumamışsınızdır. İşte bu eserin müellifi: Marguis de Sade... Bu zavallı, kitabının her sayfasında bu hâlet-i maraziyenin safahatını, nöbetlerini, buhranlarını teşhir ve tasvir ediyordu. Nihayet kendi ismi, tavsif ettiği maraza alem oldu...¹⁰

Ömer Seyfettin "Bilgi Bucağında" isimli hikâyesinde karikatürize edilen Efruz Bey, Abdülhak Hâmit'in eserlerinin hedef kitesinden bahsederken, onunla Alexandre Dumas Fils'in *La Dameaux Camélias* (Kamelyalı Kadın), Abbe Prevost'un *Manon Lescaut*, Alphonse de Lamartine'nin *Rafael*'i gibi yazar ve eserleri mukayese eder. Abdülhak Hâmit'in eserleri "avama mahsus yazılmış adi şeyler"den değildir. Hatta Efruz Bey'e göre o, Shakespeare, Molière gibi adi, aşağı bir piyes muharriri de değildir:

Abdülhak Hâmid ne? Bir dâhi değil mi? Söyleyiniz, buna itiraz eden var mı? Hayır, yok; değil mi? Pekâlâ... Abdülhak Hâmid niçin dâhi? Onun vasıflarını arayalım. Bu zatın eserlerini kimse okumaz, kimse anlamaz. Ahaliden kimse Hâmid'in eserlerini okumamıştır. Okusa da tabii anlamaz. Hamid'in eserleri öyle *La Dame aux Camélias*, *Manon Lescaut*, *Rafael* filan... gibi avama mahsus yazılmış adi şeyler değildir. ...Hâmid öyle Shakespeare, Molière gibi adi, aşağı bir piyes muharriri değildir ki eserleri sahnede anlaşılın, alkışlansın.¹¹

Efruz Bey "Açık Hava Mektebi" isimli hikâyesinde güya tahsil için Londra'ya gitmiş gibi iki ay eve kapanır ve can sıkıntısından dolayı İngiliz edebiyatından Sir Arthur Conan Doyle'un kurguladığı Sherlock Holmes ile Maurice Leblanc'ın Arsen Lüpen'lerini okur:

Efruz Bey ortadan kaybolunca dostları hep Avrupa'ya gitmiş sandılar. Eve uğrayanlara:

— Londra'da... Mektup almadık!

cevabi veriliyordu. Fakat Efruz Bey odasında, kitaplardan kurduğu darülfünununda iki aydan ziyade duramadı. Azıcık daha can sıkıntısından patlayacaktı. Şarlok Holmesleri, Arsen Lüpenleri baştanbaşa devrettiği hâlde bu tetebbuata tahammül mümkün değildi.¹²

¹⁰ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 134.

¹¹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, haz. H. Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020, s. 610.

¹² Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 623.

“Mürebbiye”de hem Guy de Maupassant hem de sanatkârın *Bel Ami* (Güzel Dost) isimli eserinden bahis vardır. Hikâye kahramanı bir türlü iletişim kuramadığı Adriyan’a okuduğu bir kitaptan hareketle iletişim kurmaya çalışır:

İlk gördüğüm akşam anlaşmamız kolay olacak demiştim. Fakat heyhat; bu zannımda ne kadar yanıldığımı sonradan anladım. Tam üç ay Adriyan’ın kolunu bile sıkamadım, bu sefer ya ben babamın korkusundan acemi olmuşum yahut o, biraz fazla usta idi. Kendisine öyle hürmet ettiriyordu ki mamafih ben de hissettim. Bu kıza karşı fazla bir zaafım vardı. Nihayet bir gün bize geldiğinin tam üçüncü ayı idi. Bahçede gezerken kendisini yakaladım. Gayet hürmetkâr olarak yanına gittim. Ne okuyorsunuz, diye sordum. Elinde *Güzel Dost* vardı. Dedim ki:

– Muharririni sever misiniz?

– Pek çok.

– Ben de.

– Size mürebbiyelik etmiş olacak. Bunun üzerine elini tuttum ve dedim ki:

– Eğer Maupassant gibi bir hocam olsaydı size karşı bu kadar hürmetkâr davranır mıydım?

Ve artık çenem açılmıştı. Müthiş bir talaklatle mühim bir ilan-ı aşk destanı okudum. O, her kelimemden sonra ufak bir nida-yı hayret ve istifham sigası kopararak beni dinledi ve bu gece için yalnız konuşmak ve Fransız edipleri hakkında mübahase etmek üzere odasına gelmekliğime müsaade etti ve elini öptüm, ayrıldım.¹³

Son örneği “Bilgi Bucağında” isimli hikâyesinde Gaston Deschamps’ın *La Vie et Les Livres* (Hayat ve Kitaplar) hakkında yaptığı değerlendirmeye ayırırım:

Eski lisanslıların en âlimlerinden merhum Ahmet Şuayb’ın metrukâtı içinden büyük bir ‘Arapça, Acemce terkip defteri’ çıkmıştır. Anlaşılıyor ki, yazıları kendisi yazmadan birkaç sene evvel, Gaston Deschamps tarafından çalınıp *La vie et les Livres* yani *Hayat ve Kitaplar* unvanı altında neşrolunan, büyük âlimimiz, o parlak terkipleri hep bu defterinden çıkarıyormuş. Diğer eski lisanslıların da böyle mükemmel, büyük terkip defterleri olduğu rivayet olunuyor. O hâlde bu meslek zannolunduğu kadar güç değil. Ben de, siz de pekâlâ yapabiliriz. Ne derin bir sa’y, ne nihayetsiz bir tettebbu ister!..¹⁴

¹³ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 307-308.

¹⁴ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 595-596.

Sonuç

Ömer Seyfettin'in entelektüel birikiminde Doğu ve Batı önemli bir yer tutar. Kurmaca ve kurmaca dışı eserlerinde Doğu ve Batı'nın birçok ilim ve sanat insanına atıfta bulunması bu birikimin bir neticesidir. Özellikle kurmacalarında yer verdiği Batı edebiyatına ait eserler ve bu eserlerde anlatılan kurmaca kahramanlar söz konusu edebiyatlara hâkimiyetini göstermesi bakımından önemlidir.

Ömer Seyfettin, gerek Fransızca öğrenmeye çalıştığı İzmir yıllarında, gerekse askerlikten ayrıldıktan sonra İstanbul'da, Batılı kaynaklara ulaşma konusunda çok fazla sıkıntı yaşamaz. Kültürel çevresiyle birlikte özellikle matbuat âleminin içinde bulunması onun bu konudaki en önemli şansıdır. Buna ek olarak Batı edebiyatından yaptığı çeviriler de bu birikimi kazanması açısından iyi bir fırsat olmuştur. Özellikle Türk tarih ve edebiyatına olan merakı, onun dikkatinin, başta Fransa olmak üzere başka ulusların tarih ve edebiyatına kaymasına sebep olur. Kısa sürede önemli bir birikime ulaşan yazarın eserlerinde bu birikimin izlerini sürmek mümkündür.

Ömer Seyfettin'in yaşadığı çağı idrak edişi, Türk milletinin geleceği adına ortaya koyduğu düşüncelerin yönünü ve içeriğini belirleyen temel unsur olur. Doğu'nun ve Batı'nın sanat ve bilim insanlarını, onların düşüncelerini, ortaya koyduğu eserleri sık sık anması, Ömer Seyfettin'deki birikimin arka planını oluşturur. Bu durum Ömer Seyfettin'de şahsi bir tercih olmaktan ziyade üzerinde yaşadığı asrın kaçınılmaz bir gerçeği ve gereğidir. Eserlerinin güncelliğini koruyucu oluşu biraz da bu gerçeği kavramasının bir neticesidir.

Batılı yazarların kurmaca metinlerine ve kahramanlarına atıfta bulunması aynı zamanda bu metinlerle oluşan birikimi kullanmak istemesinin bir neticesi olarak da görülebilir.

Kaynakça

- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 1*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 2*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020.
- Ömer Seyfettin. *Makaleler*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- Özdemir, Serkan. *Metinlerarasılık Yöntemleri- Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2017.
- Polat, Nazım Hikmet. "Çevirileri". *Ömer Seyfettin Bütün Nesirleri -Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler-*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.